

ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ ТА СУСПІЛЬСТВА

УДК 378

к.пед.н., доц. **Безносюк О.О.**(ВІКНУ)

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОЦЕСУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ У ВНЗ

У статті методологічно обґрунтовано психолого-педагогічні умови процесу спеціальної підготовки офіцерських кадрів у ВНЗ. При визначенні змісту спеціальних дисциплін військових кафедр ВНЗ необхідно виходити з методологічних основ, розроблених педагогічною наукою, розуміння того, що формування змісту вищої освіти є складним багаторівневим процесом. Зміст освіти залежить від рівня знань суспільства і визначається профілем підготовки фахівців. Під моделлю фахівця розуміється той еталон фахівця, до якого необхідно прагнути в процесі практичної діяльності ВНЗ.

Ключові слова: військові кафедри(факультети, інститути), модель фахівця, офіцери запасу, педагогічні системи, педагогічний процес, студент.

Постановка проблеми. Розгляд навчання на військових кафедрах цивільних вузів у виді процесу, що протікає в рамках педагогічної системи [5], дозволяє проводити його дослідження і розробку як цілісного педагогічного явища, що включає цільову, змістовну, процесуальну, психолого-педагогічну, логічну і матеріально-технічні сторони. У центр уваги методологічного обґрунтування, як навчання про методи наукового пізнання і перетворення процесу спеціальної підготовки ставиться діяльність викладача, спрямована на організацію діяльності що навчаються (навчання) по засвоєнню ними змісту навчання на необхідному рівні.

Удосконалювання процесу навчання в спеціальній вузівській дисциплінах вимагає створення комплексу науково обґрунтованих форм, методів (прийомів) і засобів, що будуть сприяти розвитку творчої активності і самостійності студентів у засвоєнні знань, формуванні умінь і навичок, застосуванні їх у професійній практичній діяльності. У процесі навчання на військових кафедрах у системі цивільних ВНЗ спеціальним дисциплінам ми домагаємося рішення двох головних дидактичних задач: формування міцних знань, умінь, навичок і удосконалювання творчих здібностей по їхньому застосуванню в службовій і практичній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для успішного рішення поставлених задач по підготовці висококласних військових фахівців важливого значення набувають розробка і впровадження в навчальний процес вузів необхідних психолого-педагогічних умов його удосконалювання на основі інтенсифікації. Нами відзначалося [5], що "... під психолого-педагогічними умовами доцільно розуміти змістовну характеристику компонентів, що конституюють систему навчання" [8, с. 29- 32.] (тепер можна додати) і створення такого процесу навчання, що спрямований на досягнення визначених дидактичних цілей. Як такі основні умови вважаємо за доцільне виділити наступні:

- визначення рівня підготовки учнів, по дисциплінах чи окремих темах, що є необхідною базою для успішного освоєння досліджуваного курсу й інтеграцію спеціальних дисциплін військової кафедри з спеціальними дисциплінами ВНЗ, устанавлюючи при цьому міждисциплінарні зв'язки на основі складання структурно-логічних схем і сіткового планування;

- особистісно орієнтована побудова змісту спеціальної підготовки з урахуванням специфіки навчання у вузі на основі виділення основних соціальних факторів, що визначають профіль підготовлюваного фахівця;

- розробку і використання теоретичної моделі військово-спеціальної підготовки студентів на військовій кафедрі цивільного ВНЗ;

- встановлення науково обґрунтованих норм витрат часу на виконання індивідуальних навчальних завдань і вибір організаційних форм і методів навчання з урахуванням цілей навчання, мотиваційно- необхіднісної сфери, типу освітньої установи й умов спеціальної підготовки;

- визначення оптимальної кількості формуючих завдань і вправ, спрямованого на придбання знань, умінь і навичок, адекватних функціям посадового призначення і розвиток пізнавальної активності студентів у навчанні;

- інтенсифікація педагогічного процесу на основі комплексного використання систем інтенсивного навчання (СІН) і ін.

Однак, зважаючи на те, що показники визначення оптимальної кількості формуючих завдань і вправ устанавлюються на основі обробки великого обсягу експериментального матеріалу, із широким залученням методів теорії ймовірностей і математичної статистики, можемо вважати обумовлені кількості формуючих завдань і вправ близькими до оптимального.

Формулювання цілей статті. Перш ніж перейти до обґрунтування педагогічної системи удосконалення навчального процесу на військових кафедрах цивільних ВНЗ, вважаємо за необхідне виконати теоретичне обґрунтування перерахованих умов.

Виклад основного матеріалу. Аналіз навчального процесу ВНЗ і наукових досліджень дозволяє нам заявити, що пропедевтична підготовка студентів, про яку не можна не згадати в нашому дослідженні, впливає на процес навчання будь-якій дисципліні. Вважаємо, що визначення рівня підготовленості студентів до вивчення спеціальних дисциплін повинне випереджати організацію процесу навчання на військових кафедрах(факультетах, інститутах). Для встановлення цього рівня необхідно: по-перше, проведення ретельного професійного добору перед надходженням на військову кафедру(факультет, інститут), а по-друге, на першому ж занятті видати студентам перевірочні роботи, у яких пропонуються для виконання визначені специфічні задачі чи вправи. За результатами аналізу виконаних робіт намічаються шляхи заповнення виявлених пробілів, коректується зміст спеціальної підготовки.

Практично всі дослідження з визначення пропедевтичної підготовки присвячені аналізу довузівської підготовки. Причому в більшості з них вивчався рівень довузівської підготовки по математичних і природничонаукових дисциплінах. Це обумовлено, насамперед наступними об'єктивними причинами:

- по-перше, складністю процесу адаптації студентів молодших курсів - учорашніх школярів до вузівських умов навчання;

- по-друге, значними пробілами в знаннях, уміннях і навичках по ряду не тільки вузівських, але і шкільних дисциплін, по яких не здаються вступні іспити. Останнє з особливою гостротою відчувається в процесі навчання спеціальним дисциплінам вузу, у тому числі і на військовій кафедрі.

Якість довузівської підготовки студентів по математичним і природничонауковим дисциплінах є фундаментом їх подальшого професійного та інтелектуального розвитку в процесі навчання на військових кафедрах(автор був викладачем і начальником кафедри математичного та програмного забезпечення автоматизованих систем управління більше 15 років, де проходили підготовку студенти факультету кібернетики та механіко-математичного факультету) цивільних ВНЗ. Тому необхідно тісне співробітництво вищої і середньої шкіл, спрямоване на підвищення рівня підготовки і організацію профорієнтаційної роботи з випускниками шкіл, ліцеїв, гімназій і т.д.

При визначенні змісту спеціальних дисциплін військових кафедр ВНЗ необхідно виходити з методологічних основ, розроблених педагогічною наукою, розуміння того, що формування змісту вищої освіти є складним багаторівневим процесом. При цьому результати проведених психолого-педагогічних досліджень свідчать, що на всіх рівнях формування змісту необхідно орієнтуватися на кінцеві результати професійної підготовки у ВНЗ.

Аналіз наукової літератури і проведені дослідження на військовій кафедрі дозволяють стверджувати, що випускники ВНЗ(автор сам випускник військової кафедри), що мають військову кафедру, покликані в Збройні Сили, по своїх кваліфікаційних характеристиках незначно відрізняються від випускників військових інститутів (академій).

Студенти усіх військових кафедр мають єдину програму по загальновійськовій підготовці. За час навчання вони вивчають суспільно-гуманітарну підготовку, загальновійськові статuti Збройних Сил України, одержують навички в правильному застосуванні їхніх положень і вимог при виконанні службових обов'язків у підлеглому підрозділі і вихованні особового складу, підтримці військової дисципліни й організованості, вчать готувати зброю до стрільби і приводити її до нормального бою, а також одержують навички проведення занять з підрозділом по загальновійськовим статутам Збройних Сил України, вогневій і стрийовій підготовці. Загальними є і теми програми по тактичній і тактико-спеціальній підготовці, що стосуються вивчення основ сучасного загальновійськового бою, бойових властивостей зброї масової поразки і запальних засобів супротивника, способів захисту від них, основ військової топографії та ін.

Навчальні предмети, у свою чергу, мають складну структуру і підрозділяються на окремі навчальні дисципліни (курси) наступного ієрархічного порядку, що є вже елементом більш високого рівня організації змісту освіти, особливо яскраво це виявляється у вищій школі.

Компоненти цього ієрархічного рівня організації також мають складну структуру, підрозділяючи, як правило, на розділи і теми. Інакше кажучи, можуть бути виділені, принаймні, ще два рівні організації змісту у вищій школі і на військовій кафедрі у ВНЗ, хоча число рівнів градації для деяких предметів може бути і великим. Це визначається специфікою змісту й обсягом навчального матеріалу, а також традиціями вищої школи.

Зміст освіти залежить від рівня знань суспільства і визначається профілем підготовки фахівців. Нема сумніву, що зміст вузівської підготовки повинний відповідати не тільки існуючим, але і перспективним потребам суспільства. Однак слід зазначити, що ця вимога в багатьох випадках не виконується в достатній мірі. Пояснюється це рядом причин об'єктивного і суб'єктивного характеру. Так, зміст навчання, як правило, визначається на основі суб'єктивного підходу. В умовах реформування вищої школи це обумовлено суперечливістю відносин між змістом підготовки і педагогічною системою, що залежить від взаємозв'язків між навчальними дисциплінами й окремими темами, тому науково обгрунтоване визначення цілей вузівської освіти повинно орієнтуватися на хід соціально-економічного розвитку суспільства. Тут мова йде про якість цілей (новизна, нестандартність, гнучкість, стійкість), їхній обгрунтованості і реалістичності, здатності враховувати сучасні реалії, можливості переборювати перешкоди на шляху їхнього досягнення і т.д.

Таким чином, що вирішує в процесі формування змісту освіти є профіль випускника ВНЗ. У сучасній підготовці військових фахівців з вищою освітою у системі цивільних ВНЗ підвищуються вимоги до поглиблення фундаментальної підготовки з одночасним посиленням практичної значимості спеціальних теоретичних знань. Крім того, випускник військової кафедри(факультету, інституту) ВНЗ повинен не тільки засвоїти визначений обсяг знань, але і мати здібності творчо мислити і продовжувати свою освіту, уміти швидко адаптуватися до умов, що змінюються, суспільно виробничої діяльності і службово-професійної діяльності у військах.

У цьому випадку, поряд з визначенням змісту освіти, необхідно враховувати, що тільки в результаті активної діяльності студента формується майбутній військовий фахівець, а діяльність викладача повинна розглядатися як засіб організації цієї активності.

При такому підході здійснюється керований педагогічний процес, коли студент військової кафедри(факультету, інституту) виступає не тільки як об'єкт педагогічного впливу, але і як активний "суб'єкт" пізнавальної діяльності. У педагогічній науці розроблені основні принципи і критерії формування змісту освіти.

При розгляді теоретичних основ змісту середньої освіти В.В. Краєвський і І.Я. Лернер виділяють *три рівні* проектування змісту [10; 17]:

– рівень загальнотеоретичного представлення показує, коли зміст фіксується у виді узагальнених уявлень про основні компоненти соціального досвіду, яким повинні опанувати студенти, і ці компоненти розглядаються системно у взаємозв'язках і функціях, з погляду педагогічної науки;

– рівень навчального предмета - визначає, як деталізуються окремі елементи змісту, конкретизується уявлення про основні форми реалізації даного змісту в педагогічному процесі, що фіксується у відповідних навчальних планах і програмах;

– рівень навчального матеріалу подається у виді змісту освіти, що розробляється і реалізується в різних методичних розробках (підручниках, навчальних посібниках, збірниках задач і ін.).

Основні критерії добору змісту наук, розроблені Ю.К. Бабанським [3; 4] можна застосувати на практиці з визначеними корективами і при формуванні змісту вузівського навчання. Розглянемо ці критерії.

Критерій цілісного відображення в змісті освіти задач формування всебічно розвинутої особистості. Застосовуючи методи системно-структурного аналізу та експертної оцінки, доводиться, що в навчальній програмі представлені всі основні теорії, закони і поняття, що дають досить цілісне представлення про дану галузь науки; обґрунтовується основне застосування цієї науки на виробництві, у громадському житті, у розвитку навичок самостійної роботи учнів, а також їхнє різнобічне виховання.

Критерій наукової і практичної значимості змісту, що включається в основи наук, відбиває певний етап історичного розвитку. З часом наукові знання і теорії обновляються, переглядаються, на зміну застарілим приходять нові. Разом з тим, це не означає, що в зміст вузівської підготовки варто включати фрагментарні досягнення науки і техніки. Зміст навчального процесу повинен створювати умови для ознайомлення учня із процесом пізнання як динамічним і перманентним, що розвивається по визначених закономірностях. У програмі залишаються більш універсальні, та інформативні елементи змісту, найбільш загально визнані в даній науці і широко застосовувані на чи практиці в подальшій навчальній діяльності.

Критерій відповідності обсягу змісту наявному часу на вивчення даного предмета взаємозалежний із критерієм відповідності змісту наявній учбово-методичній і матеріальній базі.

Застосування цих критеріїв дозволяє впровадити в зміст основи наук, що можуть освоїти учні за відведений час.

При визначенні змісту навчання практикою повинна визначитися цінність теоретичних знань. У цьому зв'язку особливого значення набуває методологічна підготовка випускників, у результаті якої вони навчаться використовувати теоретичні знання на практиці і грамотно виконувати функції посадового призначення. У підготовці студентів повинний робитися упор на фундаментальні знання й уміння, вони повинні вміти самостійно знайти область практичного застосування засвоєних теоретичних положень.

Справедливим вважаємо такий підхід до змісту вищої освіти як до системи педагогічних, психологічних, дидактичних і частково-методичних "проекцій", що утілюють вимоги соціального замовлення, що характеризують діяльність фахівців конкретного профілю [12]. У цьому зв'язку найважливішими поняттями, що розкривають зміст освіти і його структурування, є поняття "модель фахівця", "модель спеціальної підготовки" і "кваліфікаційна характеристика фахівця" і т.д..

Термін "модель" у сучасній науці вживається у всіляких змістах. У загальному значенні моделлю називається спеціально створена форма об'єкта для відтворення деяких характеристик справжнього об'єкта, що підлягає пізнанню.

В існуючих визначеннях поняття "модель" нерідко підкреслюється системний характер модельних уявлень:

- "модель є створена чи вибудувана суб'єктом система..." [14,с.28];
- "під моделлю мають на увазі деяку реально існуючу систему..." [19; 20];
- "будь-яка модель являє собою систему..." [21, с. 188];
- "під моделлю розуміється система чи об'єктів знаків..." [16].

У науковому дослідженні моделювання зі спеціального прийому перетворилося у важливий метод конкретного наукового пізнання і використовується для вивчення окремих, спеціально виділюваних сторін об'єкта вивчення [1; 2; 18].

В області дослідження психолого-педагогічної діяльності під моделлю розуміється чи природно штучно створене для вивчення об'єкта пізнання явище (предмет, процес, ситуація і т.д.), аналогічне іншому явищу (предмету, процесу, ситуації і т.д.), дослідження якого утруднені чи неможливі.

Під моделлю фахівця розуміється той еталон фахівця, до якого необхідно прагнути в процесі практичної діяльності ВНЗ.

Значний інтерес представляють наукові праці В.А. Венікова про роль моделювання у вищій школі як одного з методів сучасної науки. У них автор розглядає модельне вивчення як засіб розвитку творчих здібностей і наукового осмислювання практики, як шлях оцінки якості навчальних програм, форм навчання, удосконалювання контролю знань, удосконалювання методики викладання, як засіб узгодження різних компонентів системи навчального процесу. Велике значення автор додає ролі методів моделювання для створення науки про педагогіку вищої школи [6; 7].

Військові кафедри(факультети, інститути) цивільних ВНЗ здійснюють підготовку офіцерів запасу для Збройних Сил України з урахуванням вимог, що пред'являються до сучасних військових фахівців. Кількість військових спеціальностей і вимоги до офіцерів запасу безупинно зростають, що вимагає безупинного удосконалювання навчально-виховного процесу і навчальної матеріальної бази. Цей закономірний процес удосконалювання підготовки військових кадрів має пряме відношення до діяльності кафедр(факультетів, інститутів) цивільних ВНЗ вищих навчальних закладів України, де системність здійснюється по визначеному алгоритмі. Однак з цього не випливає, що діяльність здійснюється за твердою схемою без обліку того, що відбувається на попередніх етапах навчання, тобто необхідно відтворити можливі наслідки всіх педагогічних кроків на моделі, тому модель відображає не сам об'єкт-оригінал, а те, що в ньому нас цікавить, те, що відповідає поставленій меті.

У кваліфікаційних характеристиках фахівців з вищою освітою формулюється їхнє призначення, і встановлюються основні вимоги до професійної підготовки, пропонувані відповідними відомствами.

Викладене вище свідчить про те, що проблема формування змісту освіти є складним багаторівневим процесом і тільки системний аналіз ведучих компонентів педагогічного процесу дозволить визначити близьке до оптимального змісту освіти.

Розглянемо наступне з основних психолого-педагогічних умов інтенсифікації процесу навчання - встановлення науково обґрунтованих норм витрат часу на виконання навчальних завдань і вибір організаційних форм і методів навчання з урахуванням мети навчання, мотиваційно-необхіднісної сфери, типу освітньої установи та умов спеціальної підготовки.

Нормування витрат часу студентів на навчальну роботу є найважливішою основою наукового планування й організації процесу навчання. Не без підстав норми витрат часу на навчальну діяльність вважають не тільки основою наукової організації педагогічної праці, але і необхідною умовою вибору організаційних форм і методів навчання з урахуванням цілей навчання й оптимального варіанта діяльності. Одним із критеріїв оптимізації процесу навчання Ю.К. Бабанський вважав витрати часу на окремі види навчальної роботи [13] і хоча педагогічна наука має у своєму розпорядженні великі дослідження по даній проблемі, їхнє узагальнення і апробація не знайшли належної оцінки і широкого впровадження в практику навчання.

З огляду на особливу важливість нормування і планування навчальної діяльності, розглянемо теоретичні й експериментальні дослідження з даної проблеми в подальшому. Наступною найважливішою психолого-педагогічною умовою інтенсифікації навчального процесу є визначення оптимальної кількості формуючих завдань і вправ, спрямованих на придбання знань, умінь і навичок, адекватних функціям посадового призначення і розвиток пізнавальної активності студентів у навчанні. Як і визначення витрат часу, так і виконання цієї психолого-педагогічної умови є основою планування, організації і керуванні процесом навчання. Однак дослідженню даної проблеми присвячені деякі роботи [11; 15], а необхідність широкого впровадження їхніх результатів у практику навчання значною мірою ще не усвідомлена.

Останнім з виділюваних нами психолого-педагогічних умов удосконалювання навчального процесу є засоби інтенсифікації, засновані на комплексному застосуванні систем інтенсивного навчання (СІН). У СІН передбачається проектування викладачем такої організації освітнього (дидактичного) процесу і такої діяльності що навчаються, при яких необхідна якість навчання, обумовлена її метою (засвоєння змісту на необхідному рівні), досягається ціною власних зусиль учнів, їх напруженої (інтенсивної, але нешкідливої для здоров'я) інтелектуальної діяльності.

Звідси випливає, що інтенсифікувати навчання - означає, насамперед, забезпечити нешкідливу для здоров'я учнів активізацію їхньої навчально-пізнавальної діяльності, що веде до засвоєння змісту навчання й орієнтовану на досягнення необхідних цілей.

Причому, вважаємо за необхідне підкреслити, що розроблені і запропоновані нами засоби інтенсифікації можуть бути легко адаптовані до організації процесу навчання по багатьом навчальних дисциплінах військових кафедр цивільних ВНЗ.

Інтенсифікація навчання, у приведеному трактуванні, є ключовим поняттям у СІН, але все-таки розглядається нами лише у вузькому змісті слова. З даного вище визначення навчання як взаємозалежної діяльності викладачів і що навчаються, що протікає в рамках десятикомпонентної педагогічної системи [5], випливає, що інтенсифікація навчання у вузькому змісті можлива лише у випадку, якщо діяльність викладачів буде орієнтована на приведення всіх компонентів педагогічної системи в стан, адекватний науковому знанню про кожне з них і про систему в цілому, тобто, якщо буде здійснений процес інтенсифікації всієї педагогічної системи (інтенсифікація навчання в широкому розумінні слова).

Таким чином, вище були виділені шість і розглянуті п'ять основних психолого-педагогічних умов, створення яких буде сприяти удосконалюванню й інтенсифікації навчального процесу на військових кафедрах у системі цивільних вузів. Порядок розробки і використання теоретичної моделі військово-спеціальної підготовки студентів на військовій кафедрі цивільного ВНЗ буде нами розглянуто в подальшому.

Інтенсифікувати навчання - значить здійснити комплексний процес удосконалювання педагогічної системи на основі використання наукового знання і практичного досвіду про кожен елемент цієї системи і систему в цілому, тому під інтенсифікацією навчання на військових кафедрах(факультетах, інститутах) доцільно мати на увазі процес, де зростає обсяг інформації при зменшенні часу без зниження вимог до якості знань студентів.

Розглянутими психолого-педагогічними умовами інтенсифікація не обмежується, тому що значною мірою буде залежати від методів навчання і змісту навчального матеріалу. Поряд зі сказаним вище про формування змісту освіти вважаємо корисним використовувати такі загальнодидактичні шляхи удосконалення освіти [12] як:

- раціональний добір навчального матеріалу (виділення основного, базового, другорядного і додаткового);
- забезпечення логічної наступності нового і старого навчального матеріалу, причому нове активно використовується для більш глибокого засвоєння пройденого.

У процесі функціонування вищої школи будь-яка психолого-педагогічна умова можна реалізувати, тільки удосконалюючи систему підготовки і технологію навчання, а на військових кафедрах(факультетах, інститутах) цивільних ВНЗ це буде забезпечуватися:

- широким використанням колективних форм пізнавальної діяльності (ділових ігор, активізацією пізнавальної активності тих, яких навчають, в індивідуальних і групових формах роботи);
- виробленням у викладача навичок керування колективною й індивідуальною навчальною діяльністю студентів;
- різними видами проблемно-пошукового навчання;
- удосконалюванням професійного педагогічного спілкування, що сприяє активізації і мобілізації тих, яких навчають, в умовах групової взаємодії;
- рівномірним просуванням у нагромадженні знань, придбанні умінь і навичок усіх тих, яких навчають, незалежно від вихідного рівня знань і здібностей;
- використанням сучасних наукових даних в області психології формування особистості і соціальної психології колективу;
- застосуванням технічних засобів навчання, інформаційних систем і елементів програмованого навчання.

Висновки. Немає сумніву, що усе вище перераховане буде сприяти інтенсифікації процесу навчання на військових кафедрах(факультетах, інститутах) по будь-якій спеціальній дисципліні, але, з огляду на те, що нами розробляються психолого-педагогічні умови спеціальної підготовки, що передбачається використовувати у визначеній системі, то методи навчання в таку систему додатково не вводяться. При формуванні ж системи навчання по конкретній спеціальній дисципліні повною мірою будуть входити форми і методи, що сприяють інтенсифікації навчального процесу. Відповідно до мети дослідження ми спробуємо проаналізувати їхній вплив на інтенсифікацію навчального процесу на військових кафедрах(факультетах, інститутах) цивільних ВНЗ.

З вище викладеного можна зробити висновок, що при розробці дидактичних умов спеціальної підготовки військових фахівців у системі цивільних ВНЗ необхідний системний підхід, що дозволить забезпечити в кінцевому результаті професійну підготовку військового фахівця з гарантованою якістю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архангельский С.И. Лекции по научной организации учебного процесса в высшей школе. - М.: Высшая школа, 1976. – 200 с.;
2. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе и его закономерные основы и методы. - М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.;
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. Методологические основы. -М.: Просвещение, 1982. – 192 с.;
4. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований (дидактический аспект). - М.: Педагогика, 1982. - 192 с.;
5. Безносок О.О. Аналіз навчального процесу як системи та основних напрямків його удосконалювання в цивільному ВНЗ // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.- Випуск № 41.-К. ВІКНУ, 2013. – С.120-128.
6. Веников В.А. Принципы моделирования и высшее образование. //Вестник высшей школы. 1972. № 11. -С.29-39.;
7. Веников В. А., Веников Г. В. Теория подобия и моделирования (применительно к задачам электроэнергетики): Учебник для вузов по спец. «Кибернетика электр. систем». — 3-е изд., переработанное и доп. — М.: Высшая школа, 1984. — 439 с.
8. Зверева М.В. О понятии « дидактические условия » // Новые исследования в педагогических науках. № 1 (49)/ Сост. И.К. Журавлев. 41: Педагогика, 1987. .-С.29- 32.
9. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. - 114 с.
10. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности. - М., 1980. - 212с.;
11. Ломов Б.Ф. Вопросы общей, педагогической и инженерной психологии. -М.: Педагогика, 1991. - 298 с.;
12. Нечаев Н.Н. Психолого-педагогические основы формирования профессиональной деятельности. - М.: Изд-во МГУ, 1988. – 166 с.

13. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов. /Ю.К.Бабанский, В.А.Сластенин и др. - М., Просвещение, 1988. — 479 с.
14. Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ. - М.: Высшая школа, 1989.- 320с.
15. Пономарёва Н.С. Психология и педагогика: глоссарий- Брянск: БГТУ, 2009-159с.
16. Российская педагогическая энциклопедия. Т.1. - М., 1993. - 608 с.
17. Современная дидактика: теория – практике /Под научной Редакцией И.Я. Лернера, И.К. Журавлева/ - М.: Изд. ИТП и МИО РАО, 1993. -288 с.
18. Фридман Л.М. Наглядность и моделирование в обучении. - М., 1984. – 80 с.
19. Штофф В.А. Моделирование и философия. - М. - Л.: Наука, 1966. – 304 с.;
20. Штофф В.А. Современные проблемы методологии научного познания. -Л.: Знание, 1975. - 68 с
21. Ямбург Е.А. Школа для всех. - М.: Новая школа, 1996. – 352 с.

Рецензент: д.пед.н., проф. Маслов В.С.

к.пед.н., доц. **Безносюк А.А.**

МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ПРОЦЕССА СПЕЦИАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ОФИЦЕРСКИХ КАДРОВ В ВУЗАХ

В статье методологически обоснованы психолого-педагогические условия процесса специальной подготовки офицерских кадров в вузах. При определении содержания специальных дисциплин военных кафедр вузов необходимо исходить из методологических основ, разработанных педагогической наукой, понимая того, что формирование содержания высшего образования является сложным многоуровневым процессом. Содержание образования зависит от уровня знаний общества и определяется профилем подготовки специалистов. Под моделью специалиста понимается тот эталон специалиста, к которому необходимо стремиться в процессе практической деятельности вуза.

Ключевые слова: военные кафедры (факультеты, институты), модель специалиста, офицеры запаса, педагогические системы, педагогический процесс, студент.

**Beznosyuk Oleksandr, Candidate of pedagogical Sciences, associate Professor
METHODOLOGICAL STUDY OF PSYCHOLOGY AND EDUCATION CONDITIONS OF
SPECIAL OFFICER TRAINING IN HIGH SCHOOLS**

The article is methodologically grounded psycho-pedagogical process conditions specific training of officers in high school. In determining the content of special subjects military departments of universities should be based on methodological foundations developed teaching science, understanding that the formation of the content of higher education is a complex multi-level process. The content of education depends on the knowledge society and determined by the profile of training. Under the model professional means a professional standard to which we should strive in the practice of higher education.

*Keywords: military departments (faculties, institutes), model specialist, reserve officers, educational system, teaching process, student.
alexbeznosyuk@mail.ru*